УДК 159.922
DOI https://doi.org/10.32782/2709-3093/2026.5/23

Мітіна С.В.
https://orcid.org/0000-0001-9520-0272
Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

Власова Д.А.
https://orcid.org/0009-0003-4397-2889
Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

ВПЛИВ АЛКОЗАЛЕЖНОСТІ БАТЬКІВ НА КОГНІТИВНИЙ, ЕМОЦІЙНИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ

Стаття присвячена комплексному аналізу наукової літератури, що розкриває деструктивний вплив алкогольної залежності батьків на розвиток особистості дитини. Обґрунтовано актуальність дослідження, зумовлену високими показниками споживання алкоголю, що в умовах хроничного стресу, викликаний війною, додатково підвищує ризики поширення алкогольної залежності серед населення України. Розглядається алкозалежна сім'я як первинна дисфункційна система, в якій хронічна адикція батьків виступає головним психотравмуючим чинником розвитку дитини. Також наголошено, що дитяча травматизація у дисфункційній сім'ї не обмежується дитячим віком, а трансформується у стійкі особистісні деформації в дорослому житті. Описано специфіку соціально-поведінкової дезадаптації, феномен передчасної парентифікації та механізми засвоєння захисних сімейних ролей (Опікун, Герой, Цап-відбувайло, Клоун, Втрачена дитина) за класифікацією Ш. Вегшайдер. Систематизовано наукові дані щодо нейрокогнітивних порушень у дітей, які зазнали пренатального та постнатального впливу алкоголю: фетальний алкогольний синдром, зниження інтелекту, дефіцит виконавчих функцій, затримка психічного й мовленнєвого розвитку, висока частоти виявлення РДУГ. Проаналізовано особливості емоційного розвитку дитини в умовах хронічної депривації, що призводить до дефіциту емоційного інтелекту, порушення механізмів саморегуляції, зростання ризику виникнення залежностей та суїцидальної поведінки у майбутньому. Висвітлено роль «табуйованості» сімейної проблеми, сорому, стигматизації та ризиків віктимізації й булінгу. Окреслені мультидисциплінарні підходи до подолання проблеми, включаючи методи аналізу сімейного сценарію та створення підтримувального освітнього середовища в контексті роботи з дітьми. Визначено перспективи подальших лонгітюдних та нейрофізіологічних досліджень в цьому напрямку.

Ключові слова: *алкогольна залежність батьків, сім'я, розвиток дитини, дисфункціональність, захисні ролі.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується глибокими трансформаційними процесами, які зачіпають усі сфери життєдіяльності людини. Особливої уваги в умовах тривалого соціокультурного та економічного кризового стану набувають явища, пов'язані з різними видами залежностей, зокрема зловживання алкоголем. Актуальність проблеми зумовлена масштабністю та небезпекою цієї деформації, і підтверджуються соціологічними даними, де Україна входить до п'ятірки країн із найвищим рівнем споживання алкоголю на душу населення у світі. За даними «Національного звіту щодо алкогольної ситуації в Україні за 2026 рік (за даними 2025 року)», підготовленого Центром громадського здоров'я МОЗ України, вживання алкоголю залишається значним чинником ризику для медичної системи та громадської безпеки в умовах воєнного стану. У 2025 році через психічні та поведінкові розлади, спричинені вживанням алкоголю, до ЕСОЗ звернулися 94 125 пацієнтів, а також зафіксовано 56 092 випадків надання екстреної медичної допомоги через інтоксикацію чи синдром відміни [1, с. 131–133].

По-друге, довгострокові наслідки дитячої травматизації в сім'ях із залежними батьками мають пролонгований характер: вони не зникають із досягненням повноліття, а трансформуються у стійкі

© Мітіна С.В., Власова Д.А., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

особистісні деформації дорослої людини, унеможливлюючи формування ментально та соціально здорового підростаючого покоління. Тривалий воєнний конфлікт негативно впливає на ситуацію: надмірне споживання алкоголю все частіше стає стратегією боротьби із тривалим стресом та тривогою; а моніторинг та профілактичні заходи щодо споживання алкоголю суттєво обмежені, враховуючи ситуацію в країні. Наукові дослідження підтверджують, що в умовах збройного конфлікту та вимушеного переміщення особи, які зазнали кумулятивного травматичного впливу та страждають від розладів тривожного спектра, демонструють критично високу схильність до формування розладів, пов'язаних із вживанням алкоголю. Зокрема, масштабні національні опитування внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні (ще після початку військових дій у 2014 році) виявили, що зловживання алкоголем ураженим населенням виступає супроводжується небезпечною тенденцією, коли особи з ознаками алкогольної залежності на 43% рідше звертаються по професійну допомогу до служб психічного здоров'я та стикаються з вищим ризиком розвитку коморбідності (ПТСР, депресія та тривожність) [7, с. 1143].

Додатковим дестабілізуючим фактором стала вимушена зміна звичних практик споживання алкоголю після введення воєнного стану в лютому 2022 року. Хоча держава впровадила інструменти обмеження доступу до спиртного, історичний та сучасний досвід демонструє амбівалентність таких заходів. В умовах загальної мобілізації та екстремального хронічного стресу в зоні бойових дій суворі заборони часто призводять до зворотних наслідків, стимулюючи споживання сурогатів або алкоголізацію в домашніх умовах. Традиції вживання алкоголю як універсального засобу розрядки, що мають глибокі корені в суспільстві, в поєднанні з послабленням профілактичного моніторингу через війну, призводять до деформації культури споживання [8, с. 154]. Тим самим, постає питання вирішення цієї проблеми, але не тільки в контексті самої алкогольної залежності, а її довгострокового впливу на суспільство загалом.

Зв'язок цієї проблеми з практичними завданнями сучасної психологічної науки полягає у гострій потребі психологів і психотерапевтів у науково обґрунтованому інструментарії для створення комплексних програм превенції та реабілітації. Практична реалізація таких програм є запорукою збереження людського капіталу та забезпечення національної безпеки у вимірі охорони психічного здоров'я нації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення впливу алкогольної залежності батьків на розвиток дітей у вітчизняній психології вивчалося і раніше, але отримало нового поштовху в умовах сьогодення. У посібнику О. Ковальової зазначається, що батьківська деструкція, байдужість або жорстокість, які супроводжують хронічну залежність, виступають потужними соціально-психологічними чинниками затримки психічного розвитку (ЗПР) дитини [2, с. 11]. Дослідниця Л. Климанська та колеги вивчали вживання алкоголю в історичному та сучасному контексті українського суспільства і зробили висновок, що у нашому суспільстві «існує особливий механізм, який зберігає та зміцнює схильність до позитивного ставлення до алкоголю у дитини, починаючи з раннього дитинства» [10, с. 1912].

Сучасні зарубіжні дослідження фокусуються на всебічному деструктивному впливі батьківської залежності, розкриваючи довготривалі наслідки для соматичного, психологічного та соціального розвитку дитини. Норвезьке дослідження Сірі Хаугланда та колег показує, що навіть епізодичне спостереження алкогольного сп'яніння батьків дітьми пов'язана зі зростанням ризику низки несприятливих дитячих досвідів та негативних психологічних реакцій у підлітковому віці [14]. Дослідження Сільвії Кассай та колег, було присвячене аналізу життєвого досвіду дорослих, які зростали з батьками що мали адикцію – акцентуючи увагу на довготривалих наслідках емоційного нехтування, парентифікації, таємничості та втрати особистісної ідентичності. За допомогою рефлексивного тематичного аналізу автори виокремили три ключові образи/теми зростання в подібних сім'ях: «Відчуття слона у вітальні» (табуйованість), «Невизначений образ батьків» (невизначеність) та «Втрачене дитинство» (втрата себе) [12]. Проте, незважаючи на певну кількість напрацювань, відчувається нестача наукових джерел, особливо в контексті вітчизняної психології. Поза увагою дослідників часто залишаються інтегративні механізми, які пов'язують когнітивні порушення у дитини з її соціально-поведінковими проявами; недостатньо вивченими залишаються особливості формування різноманітних копінг-стратегій у дітей, які змушені адаптуватися до подвійного стресу: хронічного зловживання алкоголю вдома та нестабільності в країні.

Постановка завдання. Метою статті є детальний аналіз специфіки впливу батьківської алкогольної залежності на когнітивний, емоційний та соціально-поведінковий розвиток дитини, а також

визначення патологічних копінг-механізмів, що формуються в дисфункційному сімейному середовищі.

Виклад основного матеріалу. Сім'я виступає первинною клітиною та фундаментальним соціальним інститутом держави, який забезпечує багатогранне виховання майбутнього покоління. В противагу цьому, головною системною ознакою алкоголізованої родини є хронічна дисфункція та деструктивність середовища проживання. В першу чергу саме батьки є тим елементом, що забезпечує дитині відчуття базової безпеки, починаючи з перших днів її життя. В умовах сучасної української реальності цей процес набагато ускладнюється, але навіть в цих умовах уважні та відповідальні батьки можуть забезпечити повноцінний та гармонійний розвиток дитини. В тих же сім'ях, де один з батьків чи обоє мають залежність, наслідки подібної поведінки на розвиток та становлення особистості дитини можуть бути катастрофічними: різноманітні когнітивні ускладнення, поведінкові порушення, виникнення деструктивних копінг-стратегій у майбутньому, ментальні розлади, соціальна дезадаптація.

У межах системного підходу дитина змушена адаптуватися до викривлених правил алкогольного середовища, перебираючи на себе специфічні ролі, які допомагають сімейній системі утримувати певний баланс. Ці ролі є не чим іншим, як ранніми механізмами психологічного захисту та копінгу, зумовленими внутрішнім страхом та незахищеністю.

За класифікацією Ш. Вегшайдер, дитина може виконувати роль «Опікуна», який намагається мінімізувати шкоду для родини, виправдовуючи залежного батька, згладжуючи конфлікти та беручи на себе його безпосередні обов'язки. Дитина, яка виконує роль «Герой» є перфекціоністом і надвідповідальною, демонструє надвисокі досягнення в навчанні чи спорті, намагаючись своєю ідеальністю компенсувати родинний сором, через що часто страждає від хронічного стресу та у дорослому віці формує особистість типу А зі схильністю до трудоголізму. «Цап-відбувайло» демонструє протестну, девіантну або агресивну поведінку, і система відкидає таку дитину, роблячи її винною в усіх внутрішньосімейних негараздах. «Клоун» (або Лялька) використовує гумор та іронію як психологічний захист, намагаючись розрядити напругу в домі та відвернути увагу від страху й болю. «Втрачена дитина» ізолюється від сімейного хаосу, проводить час наодинці, тікаючи від жорстокої реальності у світ власних фантазій, і зазвичай залишається непоміченою та тотально ігнорованою батьками [17, с. 7].

Сучасні емпіричні дослідження підтверджують, що засвоєні в дитинстві адаптивні сімейні ролі закріплюються як сталі патерни поведінки та ментальні схеми, які продовжують проявлятися й у дорослому віці. Зокрема, дослідження Л. Соколв'як серед молодих жінок показало, що особи з алкозалежних родин мають нижчий рівень всіх інтерперсональних компетентностей порівняно з особами з неалкогозалежних родин. А дисфункціональні сімейні ролі, такі як Цап-відбувайло, Втрачена дитина та Лялька, пов'язані з нижчим рівнем інтерперсональних компетентностей, включаючи асертивність, навички встановлення і підтримки взаємовідносин та вирішення конфліктів [4, с. 6].

Окремо, враховуючи окреслені вище ролі, слід виділити феномен парентифікації. Він виступає як один із провідних деструктивних наслідків батьківської залежності, що призводить до хронічної деформації дитинства. Через емоційну недоступність та недієздатність залежних дорослих дитина змушена передчасно перебирати на себе батьківські ролі, де «в умовах емоційної парентифікації вони реагують на емоційні потреби батьків, братів і сестер або діють як їх довірені особи та виконують роль миротворця у сім'ї при виникненні конфліктів» [6, с. 6].

Для дитини зловживання матір'ю чи батьком алкоголем може мати свої наслідки вже при її народженні, і однією з форм такого прояву вважають фетальний алкогольний синдром (ФАС). Це найтяжчий розлад групи станів, що можуть виникати в дитини, мати якої вживала алкоголь під час вагітності. Такий стан найчастіше призводить до глобальних функціональних порушень мозку, що в свою чергу викликає різноманітні фізичні, розумові та поведінкові порушення. Офіційні медичні рекомендації наголошують, що безпечної дози спиртного під час вагітності або її планування не існує взагалі, оскільки ФАС є абсолютно незворотним, але водночас стовідсотково превентивним станом [5]. І хоча зловживання батьком алкоголю багатьма не сприймається як проблема, насправді ж вживання спиртних напоїв до зачаття асоціюється з підвищеним ризиком формування різних дефектів у плода.

Клінічні дослідження пренатального впливу алкоголю демонструють, що спектр нейрокогнітивних ушкоджень виходить далеко за межі очевидних фізичних ознак. На емпіричному рівні зафіксовано суттєве зниження загального рівня інтелекту (IQ), виражені труднощі у сферах вербального навчання, візуально-просторової обробки інформації, математичних обчислень та швидкості сприйняття й кодування нової інформації у детей, матері яких

під час вагітності вживали алкоголь. Такі діти демонструють дефіцит виконавчих функцій, проблеми з робочою пам'яттю, абстрактним мисленням та гнучкістю пізнавальних процесів [16, с. 364–365].

Діти, що зростають в алкозалежних сім'ях, зазвичай недоотримують належної уваги до розвитку різноманітних навичок: тим самим діти часто мають затримку психічного та мовленнєвого розвитку, довільної уваги та пам'яті. Це може бути обумовлено як психофізіологічною першопричиною, де під впливом травми пам'ять стає фрагментарною; так і наслідком занедбаності, коли дитину не залучають до розвивальних ігор та культурно-інтелектуальних активностей, і не приділяють достатньо часу для розвитку вищих психічних функцій. Індійські дослідники, що аналізували глибинну когнітивну архітектуру дітей, які зазнали тривалого впливу батьківської адикції, підсумовують, що показники розладів із зовнішніми проявами – таких як РДУГ (розлад дефіциту уваги та гіперактивності), порушення поведінки, труднощі в навчанні, емоційні проблеми та соматизація – є значно вищими у дітей, чиї батьки мають алкогольну залежність [18, с. 11].

Емоційний розвиток дитини в алкоголізованій родині відбувається в умовах тривалої сенсорної та емоційної депривації, тому діти в подібних сім'ях часто наслідують деструктивні емоційні патерни. Зловживання алкоголю батьками може супроводжуватися проявами агресії – фізичної, психологічної, вербальної. Або ж, навпаки, періоди активного вживання алкоголю супроводжуються ігноруванням дитини, навіть нехтуванням її базових потреб. Емпіричні дані підтверджують, що сини залежних батьків мають значно нижчі показники за багатьма параметрами емоційного інтелекту порівняно з однолітками зі здорових родин, зокрема у сферах управління емоціями, їхнього розпізнавання, оптимізму та самомотивації. Попри те, що емоційна гнучність в них отримує високі бали, її скоріш можна назвати результатом адаптації до постійних умов невизначеності [15, с. 5–6].

Подібний емоційний дефіцит має довгострокові наслідки: занедбаність внаслідок алкогольної залежності батьків та низький емоційний інтелект трансформує перенесений сімейний стрес у вищу схильність до вживання психоактивних речовин – можливо, як способу впоратися з негативними емоціями або регулювати їх [19, с. 6].

Соціально-психологічний розвиток дітей в залежних сім'ях набуває своїх особливостей, тим паче коли дитина починає взаємодіяти із вторинними агентами соціалізації, тобто починає вчитися в школі, знаходить нових друзів, вливається у інші колективи. Для деяких дітей новий досвід соціалізації стає рятівним, для багатьох інших сімейні деструктивні патерни настільки вкорінюються, що стають на заваді нормальному функціонуванню в новоутвореному соціальному колі.

Дітям в подібних сім'ях закладається принцип («не розповідай»), що забороняє говорити про те, що відбувається вдома та про наслідки алкогольної залежності. Така поведінка призводить до руйнування комунікації не лише всередині сім'ї, а й у стосунках із ровесниками, формуючи коло заборонених тем і сімейних таємниць, які діти змушені приховувати через сором, страх і надію на те, що ситуація може змінитися на краще. Унаслідок цього дитина виробляє захисну та замкнену позицію щодо навколишньої дійсності [13, с. 114–115]. Також важливо зазначити, що діти в алкозалежних сім'ях часто піддаються стигматизації: ровесники можуть піддавати їх булінгу, дорослі – не визнавати досягнень, а сама суспільна система, в якій зростають діти, обмежує можливості до реалізації власного потенціалу через упередженість та недостатню просвіту.

Також подібна ситуація зростання часто призводить до нестабільності, коли занедбана дитина шукає турботу та підтримку усюди, де має можливість: це часто призводить до віктимізації дитини як усередині родини, так і зовні. Дослідження підтверджують стійкий зв'язок між пережитим у дитинстві досвідом сімейної залежності та суїцидальними думками і спробами як у молодому, так і дорослому віці – де найвищий ризик спостерігається у дітей тих батьків, які мають найбільш проблемний характер вживання алкоголю, зокрема в тих випадках, коли їх затримували за нетверезий стан або діагностували в них розлади, пов'язані з вживанням алкоголю [11, с. 571].

В контексті роботи з дітьми словацькі дослідниці Андрея Юхасова та Петра Балажова наголошують на важливості системи підтримувального навчання та психолого-педагогічної допомоги в освітньому середовищі, необхідності створення безпечного простору, де діти можуть вільно висловлювати свої почуття та долати відчуття ізоляції. Авторки обґрунтовують [9] необхідність мультидисциплінарної взаємодії шкільних психологів, педагогів і соціальних працівників, а також застосування спеціалізованих групових програм, індивідуального консультування та просвітницьких обговорень. Науковиці А. І. Лиманкіна та В. В. Зарицька описуючи методику роботи із сімейною історією клієнта, засновану на елементах

аналітичної психодрами та наративного підходу. Вони зазначають, що «застосування методики корекції деструктивних проявів поведінки за допомогою аналізу сімейного сценарію допоможе здійснити необхідну його трансформацію» [3, с. 131].

Висновки. Війна та хронічний стрес суттєво загострили проблему алкогольної залежності в Україні, зробивши її потужним чинником деструкції сімейної системи та загрозою для психічного здоров'я нації. Батьківська алкогольна залежність має комплексний і пролонгований руйнівний вплив на розвиток дитини, який охоплює всі ключові сфери її життєдіяльності. У когнітивній сфері пренатальний та постнатальний вплив алкоголю на розвиток дитини призводить до нейрокогнітивних ушкоджень, зниження інтелектуальних здібностей, дефіциту виконавчих функцій, затримки психічного та мовленнєвого розвитку, а також зростання ризику виникнення РДУГ (розладу дефіциту уваги та гіперактивності) і труднощів у навчанні. В емоційному плані розвиток дитини в умовах депривації, непередбачуваності та агресії формує дефіцит емоційного інтелекту, низький рівень саморегуляції, хронічну тривожність і підвищує схильність до виникнення залежностей чи суїцидальної поведінки в майбутньому. На соціально-поведінковому рівні хронічна дисфункція змушує дитину засвоювати патологічні захисні ролі та проходити через передчасну парентифікацію, що руйнує інтерперсональні компетентності, провокує ізоляцію через сором і «табуйованість» сімейних проблем, а також підвищує ризик віктимізації та булінгу. Подолання окресленої проблеми вимагає відходу від однобічних інтервенцій та впровадження мультидисциплінарного підходу: ефективна психолого-педагогічна допомога в освітньому середовищі та робота з трансформацією деструктивних сімейних сценаріїв є необхідною умовою для мінімізації довгострокових травм і збереження людського капіталу України.

Перспективи подальших досліджень. Робота у цьому напрямку має розгортатися першочергово в бік більш системних досліджень, з великою вибіркою учасників. Перспективними є можуть набути нейрофізіологічні дослідження, особливо в поєднанні з лонгітюдним методом: для більш чіткої диференціації фізіологічних та психологічних наслідків тривалої травматизації.

Інформація про використання штучного інтелекту. Під час підготовки статті інструменти штучного інтелекту використовувалися виключно для мовного редагування, перевірки граматики, перекладу або інших допоміжних завдань, без використання згенерованих ними об'єктів як результатів академічної діяльності.

Список літератури:

1. Іванчук І. О., Гриценко В. В., Коваленко І. М. Національний звіт щодо наркотичної та алкогольної ситуації в Україні 2026 (за даними 2025 року). Київ : Держ. установа «Центр громад. здоров'я МОЗ України», 2026. 179 с. URL: https://phc.org.ua/sites/default/files/users/user/Національний звіт щодо алкогольної ситуації в Україні 2026 (за даними2025року).pdf.

2. Ковальова О. Психологічні поради батькам, які виховують дитину із затримкою психічного розвитку : навч.-метод. посіб. 2-ге вид. Запоріжжя : Мелітоп. держ. пед. ун-т ім. Богд. Хмельн., 2023. 109 с. URL: https://lnk.ua/SVyo5a1kc.

3. Лиманкіна А., Зарицька В. Корекція співзалежності через трансформацію родового сценарію. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2023. № 1. С. 128–132. DOI: https://doi.org/10.32782/2709-3093/2023.1/21.

4. Соколв'як Л. Сімейні ролі та міжособистісні компетентності молодих жінок із сімей з алкогольною залежністю. *Psychosomatic medicine and general practice*. 2024. Т. 9, № 1. DOI: https://doi.org/10.26766/pmgp.v9i1.489.

5. Фетальний алкогольний синдром, або чому немає безпечної дози алкоголю для вагітних. *Міністерство охорони здоров'я України*. URL: https://moz.gov.ua/uk/fetalnij-alkogolnij-sindrom-abo-chomu-nemaye-bezpechnoyi-dozi-alkogolyu-dlya-vagitnih.

6. Яблонська Т., Баліна А. Вплив парентифікації на розвиток дитини: соціокультурні та індивідуально-психологічні аспекти. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2025. № 6. С. 98–106. DOI: https://doi.org/10.32782/2709-3093/2025.6/15.

7. Ramachandran A. et al. Alcohol use among conflict-affected persons in Ukraine: risk factors, coping and access to mental health services. *European journal of public health*. 2019. Т. 29, № 6. С. 1141–1146. DOI: https://doi.org/10.1093/eurpub/ckz117

8. Klymanska L. et al. Enforced sobriety and drinking practices in the context of the war in Ukraine. *Alcoholism and drug addiction*. 2024. DOI: https://doi.org/10.5114/ain.2024.149305.

9. Juhásová A., Balážiová P. Supportive education for children with alcohol-dependent parents. *Zbornik radova Pedagoskog fakulteta Uzice*. 2021. № 23. С. 27–42. DOI: https://doi.org/10.5937/zrpfu2123027j.

10. Klymanska L. D. et al. Historical and contemporary contexts of alcohol consumption in modern ukraine / *Wiadomości lekarskie*. 2022. Т. 75, № 8. С. 1908–1913. DOI: https://doi.org/10.36740/wlek202208116.

11. Landberg J., Danielsson A.-K, Hemmingsson T. Fathers' alcohol use and suicidal behaviour in offspring during youth and young adulthood. *Acta psychiatrica scandinavica*. 2019. Т. 140, № 6. С. 563–573. DOI: https://doi.org/10.1111/acps.13098.

12. Kassai S. et al. Lost childhood: lived experiences of growing up with a parent with addiction. *Children and youth services review*. 2026. Т. 188. С. 109102. DOI: https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2026.109102.

13. Mączyńska A. Social exclusion and hatred towards children from alcoholic families in peer environment. peculiarities of pedagogical support. *Journal of vasyl stefanyk precarpathian national university*. 2024. Т. 11, № 1. С. 111–118. DOI: https://doi.org/10.15330/jpnu.11.1.111-118.

14. Haugland S. H. et al. Parental alcohol intoxication, adverse childhood experiences, and negative psychological reactions to childhood adversities: cross-sectional and prospective data from the population-based HUNT study . *Journal of child & adolescent trauma*. 2024. Vol. 17. 1225–1237. DOI: https://doi.org/10.1007/s40653-024-00651-4.

15. Personality traits in children of alcoholic parents / H. Mansharamani та ін. *Cognitive behavioral therapy – basic principles and application areas*. Лондон, 2023. С. 1–17. DOI: https://doi.org/10.5772/intechopen.106961.

16. Raman V., Prasad S., Appaya P. Children of men with alcohol dependence: psychopathology, neurodevelopment and family environment. *Indian journal of psychiatry*. 2010. Т. 52, № 4. С. 360. DOI: https://doi.org/10.4103/0019-5545.74313.

17. Singh A., Irfan M. Motional intelligence among sons of alcoholic fathers. *International journal*. 2022. Т. 4, № 2. С. 1–7. URL: https://www.researchgate.net/publication/358045951_Emotional_Intelligence_among_Sons_of_Alcoholic_Fathers_A_Singh_M_Irfan_IDC_International_Journal_4_2_1-7.

18. Sudevan S. S., Vidyadharan V., Tharayil H. M. Behavioral types and cognitive functions of parents with and without alcohol use disorder: a cross-sectional comparative study. *Telangana journal of IMA*. 2024. Т. 4, № 1. С. 7–12. DOI: https://doi.org/10.4103/tjima.tjima_6_24.

19. Substance use and mental health outcomes in children and adolescents exposed to household dysfunction: mediating role of emotional intelligence / M. Ramírez та ін. *BJPsych open*. 2026. Т. 12, № 4. DOI: https://doi.org/10.1192/bjo.2026.12005.

Mitina S.V., Vlasova D.A. THE IMPACT OF PARENTAL ALCOHOL DEPENDENCE ON COGNITIVE, EMOTIONAL AND SOCIAL DEVELOPMENT OF A CHILD

The article illustrates comprehensive analysis of the scientific literature revealing the destructive impact of parental alcohol dependence on various aspects of a child's personality development. Given the high rates of alcohol consumption, which, in the context of chronic stress caused by the war, further increases the risk of the spread of alcohol dependence among the population of Ukraine. An alcohol-dependent family is considered a primary dysfunctional system in which the parents' chronic addiction acts as the main psychotraumatic factor in the child's development. It is also emphasized that trauma in a dysfunctional family is not limited to childhood but transforms into persistent personality distortions in adulthood. The paper describes the specifics of social and behavioral maladjustment, the phenomenon of premature parentification, and the mechanisms of adopting defensive family roles (Caregiver, Hero, Scapegoat, Clown, Lost Child) according to S. Wegschneider's classification. Scientific data on neurocognitive disorders in children exposed to prenatal and postnatal alcohol effects have been systematized: fetal alcohol syndrome, reduced intelligence, executive function deficits, delays in mental and speech development, and a high prevalence of ADHD. The characteristics of a child's emotional development under conditions of chronic deprivation have been analyzed, which leads to deficits in emotional intelligence, disturbances in self-regulation mechanisms, and an increased risk of developing addictions and suicidal behavior in the future. The role of the "taboo" surrounding family problems, shame, stigmatization, and the risks of victimization and bullying is highlighted. Multidisciplinary approaches to addressing the problem are outlined, including methods for analyzing family dynamics and creating a supportive educational environment in the context of working with children. Prospects for further longitudinal and neurophysiological research in this area are identified.

Keywords: *parental alcohol dependence, family, child development, dysfunction, protective roles.*

Дата першого надходження статті до видання: 16.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 23.10.2026